

تأثیر مفاهیم و ترجمان قرآن بر سلامت ذهن؛ (مورد مطالعاتی: کاربرست مضامین قرآنی در مسجد شیخ لطف‌الله)

چکیده

قرآن کریم کتاب هدایت است و در آن مجموعه‌ای از دستورات، پندها، موعظه‌ها و قصص مطرح شده است که هر کدام به جنبه‌ای از زندگی انسان نظر دارد و از آن آموزه‌ها می‌توان قواعد و دستورالعمل‌هایی که بهداشت و سلامت روانی را تأمین می‌کند، استفاده کرد. پژوهش حاضر به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر داده‌های منابع کتابخانه‌ای به رشته‌ تحریر درآمده است. خداوند بیان درمان و نسخه شفابخش خویش (ذکر خدا) را درمان نهایی هرگونه اضطرابی می‌داند؛ سپس با بیان آموزه‌ها و دستورهایی می‌کوشد تا انسان با به‌کارگیری آن‌ها توازن و تعادل شخصیتی را در خود ایجاد نماید. «قُلْ هُوَ الَّذِي آمَنُوا هُدًى وَ شِفَاءً (فصلت: 44)»؛ «بگو این کتاب برای کسانی که ایمان آورده‌اند، سراسر هدایت و درمان است». حضرت علی (ع) می‌فرماید: «برای دردهایتان، از قرآن سلامت بخواهید و با قرآن بر سختی‌ها یاری جوئید. حال کسی که زبان مادریش با زبان قرآن (عربی مبین) متفاوت است برای درمان دردهایش و رسیدن به سلامتی، چاره‌ای جز ترجمه قرآن به زبان خود ندارد و از این طریق و با ترجمه آن و درمان دردهایش، تازه جنبه‌ اعجاز قرآن و بی‌مانند بودن آن برایش روشن می‌شود و به شدت به آن علاقه‌مند می‌گردد. در معماری اسلامی نیز مضامین قرآنی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است؛ یکی از این بناهای منحصر به فرد مسجد شیخ لطف‌الله است.

اهداف تحقیق:

1. بررسی راهکارهای قرآن برای تأمین بهداشت روانی.
2. سلامت روان از دیدگاه قرآن و تعالیم اسلامی چه جایگاهی دارد و چه بازتابی در مسجد شیخ لطف‌الله یافته است؟

سؤالات پژوهش:

1. راهکارهای قرآن برای تأمین بهداشت روان چگونه است؟
2. سلامت روان از دیدگاه قرآن و تعالیم اسلامی چه جایگاهی دارد و چگونه در مسجد شیخ لطف‌الله بازتاب یافته است؟

کلیدواژه‌ها: مفاهیم، ترجمه، سلامت ذهن، مسجد، قرآن.

قرآن کتاب هدایت بشر است و برای همه انسان‌ها نازل گشته است و هیچگاه مختص زمان و مکان خاصی نیست؛ بنابراین عموم مردم در هر زمانی می‌توانند از این نسخه شفابخش در جهت هدایت و کمال خود استفاده نمایند؛ اما مسئله‌ای که در اینجا وجود دارد این است که قرآن به زبان عربی مبین نازل شده است؛ ولی همه مردم جهان عرب‌زبان نیستند و با زبان عربی آشنا نیستند و نمی‌توانند از مفاهیم آسمانی آیات الهی بهره ببرند؛ پس باید به دنبال راه‌حلی بود تا بتوان مردم غیرعرب را با مفاهیم الهی قرآن کریم آشنا نمود. اینجاست که ترجمه قرآن یا همان برگردان عبارات قرآن کریم به زبان‌هایی دیگر اهمیت پیدا می‌کند و علاقه‌مندانی پیدا می‌کند تا از این طریق آیات الهی را برای مردم عامه که با زبان عربی آشنا نیستند برگردان نمایند و مفاهیم الهی آیات قرآن را برای آنان توضیح دهند تا هرکس به اندازه فهم خود بتواند از این مفاهیم نورانی بهره‌مند گردد. امام خمینی (ره) معتقد است زبان قرآن زبانی است که برای عموم مخاطبان این کتاب الهی قابل فهم است: «حقایق عقلیه را حق تعالی در قرآن شریف و انبیا و ائمه معصومین (ع)، در احادیث شریفه، نوعاً به لسان عرف و عامه مردم بیان می‌کنند. برای شفقت و رحمت بر بنی‌الانسان است که هر کسی به مقدار فهم خود از حقایق نصیبی داشته باشد» (خمینی (ره)، 1395: 38).

وقتی انسان متنی را ترجمه کرده و به کهن مطلب دست می‌یابد خیالش راحت می‌شود و با آسودگی خاطر می‌تواند تصمیم بگیرد کی و کجا از این مطلب به نفع خود و در جهت پیشرفت خود استفاده نماید؛ حتی دیگران نیز می‌توانند از این ترجمه استفاده نموده و تا حدودی (کم یا زیاد) منظور صاحب اصلی متن را دریابند. ترجمه آیات قرآن نیز وسیله‌ای است که می‌توان با کمک آن زمینه برای عموم مردم فراهم آورد تا بتوانند از مفاهیم بلند قرآن بهره‌مند گردند و روح و روان خود را جلا دهند و به آرامش برسند؛ بنابراین با ترجمه آیات الهی و گسترش این هنر ارزنده، انسان می‌تواند در تمام ابعاد (جسمی، روح و روان) به آرامش برسد و برنامه‌ریزی نماید که چه زمانی و چگونه در جهت رسیدن به کمال انسانی خود در زندگی دنیا و آخرت و برای رسیدن به جاودانگی از برکت آیات الهی (قرآن) استفاده نماید؛ اما اگر نتواند به باطن آیات الهی و رمز و راز نهفته در درون آن‌ها دست یابد و به عبارت دیگر نتواند کلام الهی را به زبان خود ترجمه نماید، دائماً درگیر فهمیدن کنه آیات و رسیدن به باطن آن‌ها است و چون نمی‌تواند به این مهم دست یابد و از رسیدن به برنامه کارساز زندگی که در آیات الهی بیان شده باز می‌ماند، روح و روانش ناراحت و افسرده می‌شود و از اینکه نمی‌تواند از نورانیت و معنویت کارساز آیات الهی به نفع خود و دیگران هم‌نوعان خود استفاده نماید، مغبون و افسرده می‌شود.

با کمی تحقیق و بررسی درمی‌یابیم که تألیفات و مقالات متعددی با موضوع نقش قرآن در سلامت روان و تأمین بهداشت روان تاکنون تألیف گردیده است؛ مانند: 1- راهکارهای قرآن برای تأمین بهداشت روانی؛ 2- سلامت روان از دیدگاه قرآن و تعالیم اسلامی؛ 3- قرآن کریم و بهداشت روان. همچنین تألیفاتی نیز در خصوص علل مخالفت با ترجمه قرآن وجود دارد که به دلایل مخالفان ترجمه قرآن در طول زمان پرداخته‌اند؛ اما بررسی برخی علل مخالفت با ترجمه آیات قرآن و تأثیر آن بر سلامت روان انسان، موضوع جدیدی است که تاکنون کسی از این منظر به آن نپرداخته است؛ بنابراین ما قصد داریم که در حد توان در این مقاله به آن بپردازیم و زوایایی از آن را روشن نماییم.

نتیجه‌گیری

زمانی که ترجمه قرآن از سوی حکام زمان ممنوع شده بود مسلمانان بهره‌چندانی از قرآن نداشتند و فقط عدد محدودی از آنان که به زبان عربی مسلط بودند و به اصطلاح عرب‌زبان بودند می‌توانستند تا حدودی مفاهیم اصلی آیات قرآن را بفهمند و بهره‌ای از آن داشته باشند؛ اما خیل کثیری از مسلمانان که عرب‌زبان نبودند و به اصطلاح عجم بودند، نمی‌توانستند از قرآن بهره کافی داشته باشند و فقط به روخوانی قرآن بسنده می‌کردند و این‌گونه بود که گروه کثیری از مسلمانان نمی‌توانستند اعجاز آیات قرآن را درک نمایند و از اینکه می‌دانستند برنامه زندگی‌شان در این کتاب الهی است؛ ولی نمی‌توانند از آن استفاده نمایند در رنج و عذاب بودند و یک‌لحظه آرام و قرار نداشتند و از هر فرصتی برای ترجمه آیات الهی و پی‌بردن به مفاهیم این کتاب نورانی استفاده می‌کردند. کم‌کم با گسترش ترجمه قرآن و آشنایی بیشتر مردم با مفاهیم اصلی آیات قرآن، تعداد بیشتری شیفته آیات الهی شدند و همگان فهمیدند که مخالفت با ترجمه قرآن کار غلط و اشتباهی است و ترجمه قرآن نه‌تنها از ارزش اعجاز و اعتبار قرآن نمی‌کاهد؛ بلکه باعث می‌شود تعداد بیشتری از مردم پی به بی‌نظیر بودن و بی‌مانند بودن قرآن ببرند و جنبه اعجاز قرآن بیشتر از پیش برای آنان نمایان شود و قرآن علاقه‌مندان بیشتری پیدا کند.

قرآن کریم کتاب هدایت است و در آن مجموعه‌ای از دستورات، پندها، موعظه‌ها و قصص مطرح شده است که هر کدام به جنبه‌ای از زندگی انسان نظر دارد و از آن آموزه‌ها می‌توان قواعد و دستورالعمل‌هایی که بهداشت و سلامت روانی را تأمین می‌کند، استفاده کرد. خداوند بیان درمان و نسخه شفابخش خویش (ذکر خدا) را درمان نهایی هرگونه اضطرابی می‌داند؛ سپس با بیان آموزه‌ها و دستورالعمل‌هایی می‌کوشد تا انسان با به‌کارگیری آنها توازن و تعادل شخصیتی را در خود ایجاد نماید. *قُلْ هُوَ الَّذِي آمَنُوا هُدًى وَ شِفَاءً (فصلت: 44)*؛ «بگو این کتاب برای کسانی که ایمان آورده‌اند، سراسر هدایت و درمان است» (ترجمه انصاریان).

حضرت علی (ع) می‌فرماید: «برای دردهایتان، از قرآن سلامت بخواهید و با قرآن بر سختی‌ها یاری جوید» (سیدرضی، 1414: خطبه: 176)؛ حال چگونه ممکن است وقتی کسی زبان قرآن را نمی‌فهمد، بدون ترجمه آن بتواند دردهای خود را درمان نماید و سلامت جسم و روح خود را از آیات الهی قرآن طلب نماید؟ بنابراین اگر نیک‌بنگریم و ژرف بیندیشیم، درمی‌یابیم که با ترجمه آیات قرآن می‌توان از مفاهیم اعجازانگیز آن در زندگی استفاده نمود و دردهای خود را به‌وسیله نورانیت آیات الهی درمان نمود و از این طریق به آرامش رسید. از طرفی دیگر با ترجمه درست و صحیح آیات الهی نه‌تنها از ارزش و اعتبار قرآن چیزی کاسته نمی‌شود؛ بلکه بر ارزش و اعتبار آن افزوده می‌شود و از این طریق همگان به اعجاز بی‌نظیر قرآن پی خواهند برد و علاقه‌مندان بسیاری پیدا خواهد کرد.

حضور پرننگ مضامین قرآنی را در معماری اسلامی به‌خصوص تزئینات داخلی و خارجی مسجد شیخ لطف‌الله در اصفهان نیز می‌توان مشاهده کرد. این مسئله نمودی از نقش مهم قرآن در فرهنگ و معماری جوامع اسلامی است.

منابع و مآخذ:

- قرآن کریم
- آذرنوش، آذرتاش. (1376). مقاله: تاریخ ترجمه از عربی به فارسی، مجله ترجمان وحی، شماره اول، مؤسسه فرهنگی ترجمان وحی.
- ابن تیمیه، تقی الدین ابوالعبّاس احمد. (1404ق). دقائق التفسیرالجامع لتفسیر ابن تیمیه، محقق: محمد السید الجلیند، چاپ سوم، ناشر: مؤسسه علوم قرآن دمشق.
- ارگایل، مایکل. (1382). روان شناسی شادی. ترجمه: بهرامی، فاطمه و دیگران، ناشر: جهاد دانشگاهی اصفهان.
- حیدری، محمد. (1381). معجم الأفعال المتداوله. قم: مرکز العالمی للدراسات الإسلامیه.
- رشیدرضا، محمد. (1990م). تفسیر القرآن الحکیم (تفسیر المنار). ج 9، ناشر: هیئة المصریه العامه للکتاب.
- سیدرضی، محمد. (1414ق). نهج البلاغه، چاپ اول، محقق و مصحح: عطاردی، عزیزالله، خطبه: 176، ناشر: قم، مؤسسه نهج البلاغه.
- شحاته، عبدالله محمود، (2002م)، علوم قرآن، ناشر: قاهره، دارغریب.
- شعیبی، علی شواخ اسحاق. (1403ق). معجم مصنفات القرآن الکریم. ج 2، ریاض: دارالرفاعی.
- صادق زاده قمصری، علیرضا. (1380). تربیت اسلامی ویژه آسیب شناسی تربیت دینی، ناشر: نشر تربیت اسلامی.
- طباطبایی، محمدحسین. (1397ق). المیزان فی تفسیر المیزان. ج 11، چاپ سوم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- طریحی، فخرالدین. (1375). مجمع البحرین. جلد 6، چاپ سوم، تحقیق: حسینی، سید احمد، تهران: کتابفروشی مرتضوی.
- عبّاسی، اکبر. (1385). «دین و سلامت روان». مجله حدیث زندگی، شماره 9، 12.
- فولادوند، محمد مهدی. (1418ق). ترجمه قرآن کریم. چاپ سوم، تهران: دفتر مطالعات و تاریخ و معارف اسلامی.
- القطان، مناع بن خلیل. (1421ق). مباحث فی علوم القرآن. ناشر: مکتبه المعارف للنشر والتوزیع.
- کارل، آکسیس. (1358). نیایش. ترجمه: شریعتی، محمد تقی، ناشر: تهران: حسینیه ارشاد.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (1365). الاصول من الکافی. ج 2، ناشر: دارالکتب الاسلامیه.
- گنجی، حمزه. (1378). بهداشت روانی. ناشر: تهران: ارسباران، بهار.
- گلزاری، شبّهم. (1394). «مسجد شیخ لطف الله، یادگاری کم نظیر از دوران صفویه». مجله رشد آموزش هنر، شماره 41، 51-53.
- معرفت، محمد هادی. (1382). تاریخ قرآن. چاپ پنجم، ناشر: تهران: سمت.
- (1379). التفسیر والمفسرون. ج 1، قم: مؤسسه فرهنگی التمهید.
- موسوی خمینی، روح الله. (1395). شرح حدیث جنود عقل و جهل. چاپ شانزدهم، ناشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- (1378). صحیفه امام. ج 20، ناشر: مرکز تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- محسنی ناغانی، سیروس. (1402). «حکمت مساجد اسلامی با تکیه بر مسجد شیخ لطف الله». مجله علوم انسانی و اسلامی در هزاره سوم، دوره 7، شماره 2، 409-426.